

In 1528 stond de tijd stil in het Vrouwenklooster

J.W.H. Meijer

In het eerste nummer van de *Biltse Grift* schreef Jan van der Heijden een artikel over de kroniek van Henrica van Erp. In die kroniek wordt gesproken over een *wecker block*. Het was niet bekend wat daarmee werd bedoeld. Hieronder volgt de oplossing.

In de aantekeningen van Henrica van Erp vinden we in 1528 de ramp beschreven die het Vrouwenklooster trof door een 'bezoek' van de Geldersen. De ellende van de plundering en brandstichting en de schade daardoor ontstaan worden ons treffend in haar notities overgeleverd. Hoewel zij, na haar beklag bij de bevelvoerder, de kans kreeg iets van de eigendommen terug te halen, bleef er nog veel onvindbaar: *Maer wij en cregen van onsen huysraet niet mit allen weder, ende sy hadden ons wecker block oock mede, maar wijen cregen niet weder.*

Dat *wecker block* moet dus wel iets bijzonders zijn geweest dat het apart door haar wordt vermeld. Ook iets kostbaars, belangrijk genoeg voor plunderende soldaten om mee te nemen. Enerzijds dus niet te groot om te verbergen, anderzijds een transportabel iets dat op krijgstoct meegevoerd kon worden. Het 'block' doet ons denken aan een kistje of kastje van hout, het gebruik ervan moet dus in het begrip 'wecker' zijn aangeduid. Blijft de vraag: wat zat er in een kistje of kastje dat zo bijzonder was in 1528?

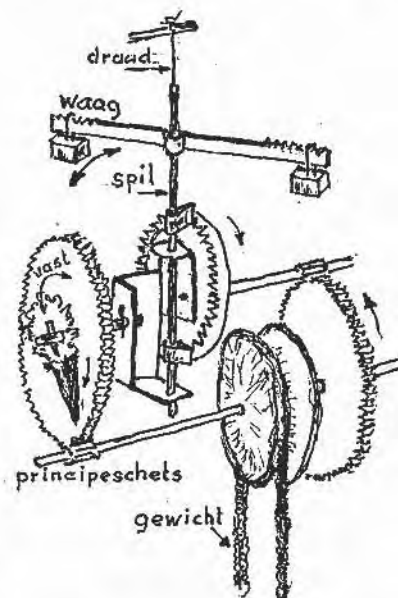
We menen het antwoord te kunnen geven: wecker block = wekker blok = klok met wekker (belsignaal). Dat was zeker voor die tijd iets heel bijzonders en kostbaar ook, want alleen zeer rijke en voornamen lieden konden zich zo'n tijdsaanduiding aanschaffen. Vandaar dus ook de zeer onwelkome belangstelling van de plundersers, het kon immers behoorlijk geld opleveren.

Het was voor die tijd een degelijk stuk handwerk, van het houten kastje tot het grotendeels houten loopwerk, dat via een gewicht aan een lang koord werd aangedreven. Boven het blok bevond zich een horizontaal heen en weer gaande waag, een juk met aan elk getand uiteinde een klein gewichtje dat verplaatsbaar is: naar binnen voor vlugger draaien, naar buiten voor langzamer lopen. Dit juk is vast verbonden aan een verticale spil die binnen het blok geleid wordt door een tweetal steuntjes, zonder er op te rusten. De spil is namelijk opgehangen met een dun draadje of een paardehaar aan een kleine console erboven. De principeschets mag een en ander verduidelijken. Aan de spil zijn een tweetal schoepen vastgemaakt die beurtelings een ervoor draaiend verticaal tandwiel blokkeren en het snel aflopen van het gewicht verhinderen. Het koord waaraan het gewicht hangt wordt geklemd in een 'diabolo'-vormige schijf en brengt daardoor de as aan het draaien. Via tandwielen en rondsels wordt uiteindelijk de juiste snelheid verkregen

voor de uurwijzer, die vastgemaakt is aan het grote tandwiel. Een minutenwijzer is van latere tijd. De uurwijzer op het grote wiel kon draaien om een vaste as, geborgd door een pennetje, vóór de kast, waardoor het mogelijk was de klok ook bij te stellen.

Het woord wecker maakt echter aannemelijk dat deze klok ook was ingericht om een belsignaal te geven dat door de uurwijzerschijf werd gestuurd. Daarbij moeten we (nog) niet denken aan een belslag op halve en hele uren, maar bijvoorbeeld voor opstaan, begin ochtendgebed en andere vaste rituele handelingen. Door een afzonderlijk gewicht met aandrijfwielen kreeg men een signaal als een aflopende wekker nu. Na het bellen moest dit gewicht weer worden opgetrokken voor het volgende signaal.

We menen hiermede te hebben aangetoond (als antwoord op de vraag in de *Biltse Grift*, nr. 1, blz. 19) dat onze jofferen bij de tijd waren en dat hun zeker een kostbaar iets afhandig is gemaakt in 1528.

Illustratie: J.W.H. Meijer